

ทุนนิยมและเสรีภาพทางเศรษฐกิจ

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

Varakorn@dpu.ac.th

ถ้าใครคิดว่าการที่เศรษฐกิจอยู่ในระบบทุนนิยมแล้ว ใครจะซื้ออะไร จะลงทุนอะไร จะผลิตอะไร จะบริโภคอะไร ก็ได้อย่างเสรีโดยไม่ต้องเห็นหัวผู้คนเพราะมีเงินเสียอย่างนั้น ท่านกำลังเข้าใจผิดอย่างร้ายแรง

ลองพิจารณากรณีต่อไปนี้

(ก) เศรษฐีซื้อรถยนต์ เครื่องบินราคาแพงนับสิบนับร้อย ล้านบาทจากเมืองนอก โดยไม่แคร์ใครเพราะเป็นเงินของเขา

(ข) ลงทุนสร้างโรงอาบอบนวดหน้าโรงเรียน

(ค) ไม่อนุญาตให้ประชาชนผลิตและเสพยาบ้า

(ง) ไม่อนุญาตให้เดินแก๊งค์โฆษณาสินค้าในที่สาธารณะ

ในกรณีของการซื้อเครื่องเล่นราคาแพงโดยนำเข้าจากต่างประเทศต้องสูญเสียเงินตราต่างประเทศทางตรงและทางอ้อมจากการใช้พลังงานจากนอกอีกมากในอนาคตนั้น สามารถทำได้ถูกต้องตามกฎหมายในระบบเศรษฐกิจเสรี

แต่คำถามสำคัญก็คือสมควรทำหรือไม่ในยามที่เราขาดดุลการค้า และการกระทำเช่นนี้มีผลกระทบต่อสมาชิกคนอื่นในสังคม

สำหรับกรณี (ข) ถึง (ง) นั้นทำไม่ได้เพราะผิดระเบียบและกฎหมาย เนื่องจากสังคมเห็นว่าก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคมโดยรวม ถึงแม้ว่าจะเป็นเสรีภาพทางเศรษฐกิจภายใต้ระบบทุนนิยมของประเทศก็ตาม

ตัวอย่างสองพากสุดโต่งที่ยกมานี้แสดงให้เห็นว่าถึงแม้จะมีเสรีภาพทางเศรษฐกิจภายใต้ระบบทุนนิยม แต่บางสิ่งก็ไม่ควรกระทำ และถึงแม้อยากกระทำในบางกรณีก็ทำไม่ได้เพราะมีกฎหมายที่เป็นกติกาสังคมห้ามไว้

ถ้าทุกคนจะอ้างกระทำกันตามเสรีภาพทางเศรษฐกิจแล้ว จะมีภาครัฐไว้หาสวรรค์อันใด

ขอฉายภาพให้เห็นว่าภาครัฐของระบบทุนนิยมตกอยู่ในสภาพที่ต้องรับผิดชอบอย่างกว้างขวางเพียงไรเพื่อให้ระบบทุนนิยมสร้างสรรค์และไม่ทำร้ายสมาชิกของสังคมมากเกินไป ในระบบทุนนิยมนั้นมี 3 องค์ประกอบด้วยกันกล่าวคือ

(1) เสรีภาพทางเศรษฐกิจ สมาชิกสามารถผลิตขายและกระจายสินค้าได้อย่างเสรีโดยอยู่นอกขอบเขตอำนาจของรัฐ

(2) การสะสมความมั่งคั่ง สมาชิกในระบบมุ่งสะสมความมั่งคั่งซึ่งยิ่งทำให้เกิดความมั่งคั่งยิ่งขึ้น

และ (3) กลไกตลาด เป็นผลพวงจากการที่แต่ละคนในระบบเศรษฐกิจแสวงหาผลตอบแทนสูงสุดและความพอใจ

สูงสุดจากการบริโภค

ถึงภาครัฐจะเป็นผู้ดูแลกำกับให้ระบบทุนนิยมดำเนินไปอย่างเกิดประโยชน์แก่สังคมโดยการออกกฎหมายแต่บ่อยครั้งที่ภาครัฐละเลยทั้งอย่างตั้งใจและไม่ตั้งใจให้เกิดช่องโหว่ทางกฎหมายขึ้นหรือไม่บังคับใช้กฎหมายที่ได้ตั้งใจออกมาคุ้มครองประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ หรือขาดประสิทธิภาพในการดูแลออกกฎหมายใหม่มาบังคับใช้เนื่องจากล่าช้าในความเข้าใจโลกที่เปลี่ยนแปลงและอัตราดอกเบี้ยของสภาพ

ดังนั้น ณ จุดหนึ่งของเวลาในทุกสังคม ภาครัฐจึงไม่ได้เป็นซูเปอร์ฮีโร่ในการดูแลคุ้มครองสังคม ประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศอย่างแท้จริงต่างหากที่เป็นผู้จำเป็นต้องสอดส่องดูแลโดยไม่อาจนอนใจและไว้ใจประสิทธิภาพของภาครัฐได้

สมมุติว่าสังคมหนึ่งเกิดการค้นพบยาที่แสนวิเศษ ทำให้ผู้คนมีร่างกายแข็งแรงมีความสุข สามารถประหยัดค่ารักษาพยาบาลส่วนตัว อีกทั้งรัฐสามารถประหยัดงบประมาณจนสามารถนำเงินในส่วนนั้นไปลงทุนในด้านอื่นๆ ที่มีประโยชน์อย่างไรก็ดี กลไกตลาดภายใต้ระบบทุนนิยมทำให้คนมีเงินสามารถเอาเงินพาดหัวคนคิดค้น ชื่อลิขสิทธิ์ไปครอบครองแต่เพียงผู้เดียว ผู้ขาดยานั้นไว้และโกงราคาแสนแพง จนคนส่วนใหญ่ไม่ได้ประโยชน์และภาครัฐก็มิได้ทำอะไรเลย (จะด้วยความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม) และถ้ามียกออกกฎหมายมาแก้ไขสถานการณ์เพื่อให้ยานั้นเป็นประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่ไม่ทันการอีกด้วย

การซื้อลิขสิทธิ์เช่นนี้เป็นเสรีภาพทางเศรษฐกิจที่มหาเศรษฐีคนนั้นสามารถทำได้ และถูกต้องตามกติกากฎของทุนนิยมในขณะนั้น

แต่คำถามก็คือสมาชิกของสังคมนั้นสมควรจะงอมืองอเท้ายอมให้ถูกโกงราคาเอาเปรียบเพียงเพราะความมีเงินทุนของเขาหรืออย่างไร

จะไม่ต่อสู้เพื่อให้สังคมเห็นแก่บุญของจริยธรรมหรือไม่บับบังคับให้มีการออกกฎหมายแก้ไขการผูกขาดเพียงเพราะยังเอื้อเขามิเงินและทำตามกติกากฎอย่างถูกต้องแล้วอย่างนั้นหรือ

และประชาชนมีสิทธิต่อสู้ไม่เห็นด้วยกับการเข้าไปซื้อลิขสิทธิ์เช่นว่านี้ตามสิทธิเสรีภาพของพลเมืองหรือไม่

บริเวณไม่ต่างไปจากกรณีที่คุณไพบูลย์ ดำรงชัยธรรม แห่งแกรมมี่แอบเข้าไปซื้อหุ้นบางกอกโพสต์ร้อยละ 23 และมติชนอย่างลึกลับถึงร้อยละ 32 และตั้งใจจะเข้าไปยึดครองโดยจะซื้อในขั้นต่อไปจนถึงร้อยละ 75 ของจำนวนหุ้นทั้งหมด ซึ่งจะทำให้สามารถเพิ่มทุนอีกเท่าใดก็ได้ตามใจชอบ อันจะทำให้สัดส่วนหุ้นของคุณพรรคชัย บุณปาน ผู้ก่อตั้งและผู้ถือหุ้นรายใหญ่อีกคนของมติชนลดลงไปเรื่อยๆ ซึ่งเท่ากับว่ายึดครองมติชนได้อย่างเบ็ดเสร็จ

คุณไพบูลย์มีเสรีภาพทางเศรษฐกิจที่จะทำได้ (ส่วนจะถูกกฎหมายหรือไม่ก็ยังเถียงกันอยู่ บ้างก็ว่าขึ้นอยู่กับว่าคณะกรรมการการแข่งขันและการค้าจะอนุญาตหรือไม่ ภายใต้พระ

ราชบัญญัติการแข่งขันและการค้า พ.ศ.2542 มาตรา 6 ที่ห้าม การรวมธุรกิจอันก่อให้เกิดการผูกขาดหรือความไม่เป็นธรรม ในการแข่งขันและการค้า) แต่ประชาชนจำนวนมากที่ได้ออกมา แสดงความเห็นในเรื่องนี้อย่างแข็งขันเห็นว่าไม่ควรทำและ สงสัยเป็นอย่างยิ่งในเจตนาที่แท้จริงและการมีผู้อยู่เบื้องหลัง หนังสือพิมพ์นั้นไม่ใช่ปะหมีที่จะซื้อขายหรือยึดครองกันได้

ง่าย ๆ โดยปราศจากการใคร่ครวญในเรื่องความถูกต้อง

สื่อสิ่งพิมพ์ที่ดีนั้นต้องสะสมความเชื่อถือไว้วางใจจาก ประชาชน ต้องอาศัยประสบการณ์ความรู้และจิตวิญญาณของ การเป็นสื่อเสรีที่สั่งสมมายาวนานดังเช่นสองฉบับนี้ สำหรับ มติชนนั้นได้ต่อสู้มานานกว่า 30 ปี ภายใต้การนำของคุณ ชรรค์ชัย บุนปาน

ยี่ห้อมติชนมีคุณค่าในใจของประชาชนผู้อ่าน การเข้า ไปยึดครองเบ็ดเสร็จเปรียบเสมือนกับการทำให้ “ผิงแตกวัง” นักหนังสือพิมพ์มือดีมีหลักการจะย้ายตัวเองออกมาจนทำให้ สูญเสียสิทธิของความเป็นมติชน

การเข้าไปร่วมเป็นเจ้าของในลักษณะ “ไม่เป็นมิตร” และ ยึดอำนาจเบ็ดเสร็จในเวลาต่อไป เท่ากับการทำลายทุนของ สังคมที่สำคัญ นั่นก็คือการทำให้ “พลังของฐานันดรที่สี่” ของ สังคมไทยอ่อนแอยิ่งขึ้น

ลองจินตนาการง่าย ๆ ว่าหากไม่มีสื่อมวลชนที่มีหน้าที่ ค้นหาความจริงและตีแผ่แล้วการคอร์รัปชันในสังคมไทยทั้งใน ภาครัฐและเอกชนจะสนุกสานกันขนาดไหนในปัจจุบัน

เมื่อถึงจุดนี้ที่คุณไพฑูริย์ยืนยันถือหุ้นร้อยละ 20 ของมติชน (ซึ่งในความเห็นส่วนตัวนั้นตึกครั้งนี้ยังไม่จบ) ถึงที่สังคมควร เรียกร้องก็คือ การออกกฎหมายห้ามการถือครองหุ้นในกิจการ สื่อมวลชนข้ามชนิดของสื่อเพื่อป้องกันการผูกขาดสื่อโดยเร็ว และระหว่างนี้ก็จ้งร่วมมือกันต่อต้านการผูกขาดสื่อที่ปิดกั้น ปิดคาประชาชน

ข้อเสนอหนึ่งที่ได้ยินมากก็คือการแยกหุ้นในบริษัท สื่อมวลชนออกเป็นหุ้นที่มีสิทธิลงคะแนนเสียง (ตัดสินใจเพิ่ม ทุน เปลี่ยนผู้บริหาร ลงมติเรื่องต่าง ๆ ฯลฯ) และหุ้นที่ไม่มีสิทธิ เหมือนในสหรัฐอเมริกาเจ้าของหุ้นต่างได้ผลประโยชน์ ตอบแทนเท่ากัน เพียงแต่หุ้นประเภทหลังไม่มีสิทธิลงคะแนน เสียง

นอกจากนี้ในกรรมการของบริษัทก็สมควรให้มี editorial board (ตัวแทนจากผู้ทำงานสื่อ) ร่วมเป็นกรรมการด้วย เช่น เดียวกับที่ตลาดหลักทรัพย์ได้กำหนดให้มี Audit Committee (บุคคลน่าเชื่อถือจากภายนอกมาร่วมเป็นกรรมการ)

กลไกเช่นนี้ประกอบกับการห้ามถือหุ้นกิจการสื่อมวลชน ข้ามชนิดของสื่อจะช่วยเป็นเครื่องประกันความเป็นอิสระของ สื่อไม่ให้นายทุนเข้ามาแทรกแซงได้พอควร และเป็นสิ่งที่ กระทำกันในหลายประเทศอยู่แล้วเสรีภาพของสื่อมวลชนเป็น ปัจจัยสำคัญของการควบคุมเสรีภาพทางเศรษฐกิจ การสะสม ความมั่งคั่งและกลไกตลาด ซึ่งเป็นองค์ประกอบของระบบ ทุนนิยมไม่ให้ถอยออกนอกกลุ่มนอกทางจนทำร้ายสมาชิกของสังคม ด้วยกันเองมากเกินไป

การเข้ามาลงทุนในมติชน และบางกอกโพสต์ของคุณไพ ฑูริย์นั้นสามารถทำได้ในระบบทุนนิยมอย่างไม่มีใครเถียงได้

แต่คำถามก็คือสมควรกระทำ และประชาชนควรยอมให้ ใครก็ได้ที่มีเงินมาปู้ยี้ปู้ยากับสิ่งที่ได้มาด้วยหยาดเหงื่อ เลือด และน้ำตา โดยคุณมีภาพอย่างนั้นหรือ?

นำเสียดายที่ในกระบวนการตอบคำถามนี้ คุณไพฑูริย์และ บริษัทเกรวมี่ ซึ่งเคยมีภาพลักษณ์ที่ดีต้องกลายเป็น “ผู้ร้าย” ไป ในเวลาเพียงชั่วข้ามคืน